

Jurgėnai - Jono Kvedaro ir jo cirko gimtinė

Cirko kūrėjo iš Jurgėnų Jono Kvedaro proporsūnėnis Faustas Vaičiulis pristatė ilgai rinktą medžiagą ir parodą apie išskirtinį giminaitį.

Autorės nuotr.

Lapkričio 23-iają suėjo 110 metų, kai Jurgėnuose gimė Jonas Klemensas Kvedaras (1913–2004) – cirko saviveiklininkas ir floristas, karys, šaulys. Šį savaitgalį ta proga Jurgėnų kaimo bendruomenės namuose rinkosi jo giminaičiai ir jurgėniečiai prisiminti, kokia spalvinga ir įdomi buvo šio žmogaus kelionė.

Jurgėnai – Jono Kvedaro ir jo cirko gimtinė

Kotryna KRAPTAVIČIŪTĖ

(Atkelta iš 1 p.)

Renginį simboliškai papildė iliuzionistai iš Panevėžio kurčiųjų kultūros centro Vilius Glušokas ir Michail Chovanskich. Prisiminimų popietę vedė ir Jono Kvedaro giminaičius kalbino bibliotekininkė Asta Salučkienė, akordeonu grojo dvi gabios jurgėnietės – Miglė Ranonytė ir Gustė Ranonytė.

Visi – tiek artimesni, tiek tolimesni – J. Kvedaro giminaičiai vadina jį dėde Jonu. Prisiminimais dalijosi Genovaitė Rapkevičiūtė – kaip nuvažiavusi pas dėdę į Rokus, pirmą kartą pamatė šnekančią papūgą. Visokių frazių ją buvo išmokęs, pavyzdžiui: „Yr Dievas! Yr Dievas!“, arba: „Duok alaus!“, o nepatikusį svečią ir toliau pasiūsdavo. Jurgėnietis Petras Jasiūnas iki šiol gyvai prisimena,

Jono Kvedaro anūkas Remigijus Kvedaras.

Cirko saviveiklininko giminaičė Bronislava Dulevičienė.

kaip J. Kvedaras atveždavo cirką į Kaširino dvarą.

Atvyko anūkas Remigijus Kvedaras. Jam pradėjus pasakoti apie senelį ir nevalingai šypsojosi, paaiškėjo – valiūkiška dėdės Jono šypsena eina iš kartos į kartą... Tik gabumo atlikti magiškus fokusus, deja, niekas giminiėje nepaveldėjo.

Giminaičė Vida Rapkevičiūtė-Bernadišienė iki šiol turi Jono dovanotą rėjų – gėlę, kurią vadindavo „uošvienės liežuviu“, siūlė ir *plenciukais* pasidalinti. Mat J. Kvedaras namuose Rokuose rūpinosi ir didžiule augalų kolekcija (buvo perėmęs ir plėtojo gėlių verslą) – veislių turėjo prikaupęs daugiau nei Kauno botanikos sodas, tai ir mokslininkai kreipdavosi į jį. Bendravo ir su Tadu Ivanausku, padėjo jam rinkti mokslinę informaciją apie žvėris, paukščius. Buvo poliglotas, susirašinėjo su žinovais visame pasaulyje.

Ir pats žmones šviesdavo – prieš cirko numerius papasakodavo šį tą apie paukščius.

Viena iš šio susitikimo iniciatorių – J. Kvedaro giminaičė Bronislava Dulevičienė (J. Kvedaras buvo jos mamos dėdė). Ta proga pasidalino ir smagia smulkiąja tautosaka, kurią pati rinko Jurgėnuose – patarlėmis, mįslėmis, priežodžiais ir net keiksmazodžiais, pavyzdžiui: „mat tau gals“, „avidvaks“, „ko čė borb kep rūpužė prieš lietų“ (tai yra, ko atsikalbinėjai). O „Jurgino žiedas“ (vad. Gėlė Mačiūnienė) atliko humoristinę iš vietinio Stasio Maminsko sužinotą dainą. Panašu, kad Jurgėnai nuo seno – šmaikštuolių kraštas.

Bronislavos dukra Rima Dulevičiūtė vaikystėje vis girdėdavo pasakojimus apie dėdę Joną – kaip jis rydavo ugnį ar iš burnos traukdavo, kaip už pavadėlio vesda-

Kalno kaimo kapela „Jurgino žiedas“ atliko šmaikščią šio krašto dainą.

Iliuzionistai iš Panevėžio kurčiųjų kultūros centro priminė, kokių amatų užsiėmė ir pats J. Kvedaras.

vosi mešką, ant peties nešdavosi beždžionę. Buvo keistuolis, bet visiems – labai įdomus, daugiau tokio nebuvo. Tad mokykloje paruošė darbą apie išskirtinį giminaičį, jis buvo išspausdintas „Šiaurietiškuose atsivėrimuose“, pateko į knygą „Jurgėnų kraštas: praeitis, etninė kultūra, dabartis“.

Likimo siūlai susivijo ir po kurio laiko savo šaknimis ėmė domėtis Faustas Vaičiulis – jaunas joniškėlietis, būsimasis istorikas. Iš savo promočiutės – J. Kvedaro dukterėčios – taip pat yra girdėjęs pasakojimų, koks anas „plevėsa“ buvęs. Netikėtai atrado Rimos tekstą ir viskas paaiškėjo – esąs tikrų tikriausio cirko artisto proprosūnėnis. Juo domėdamasis, Faustas rado ir savas šaknis, susipažino su giminaičiais iš Kalno kaimo. Renginyje pristatė ne vienerius metus rinktą medžiagą apie giminaičį, pristatymą pavadinęs „Gerasis nenuorama: Dėdė Jonas – saviveiklininkas ir gamtos mylėtojas“. Giminaičiai ir kaimo žmonės drąsino Faustą ir knygą apie dėdę Joną išleisti. Nors jis kuklinosi, kad dar daug paslapčių apie cirkininką neatskleista...

Jonas Kvedaras mokėsi Jurgėnų pradinėje mokykloje (buvo įsikūrusi Antano Rapkevičiaus sodyboje), vėliau tarnavo pas ūkininkus, tapo Pumpėnų šaulių organizacijos nariu, pats įkūrė ir pavasarininkų kuopą – turėjo lyderystės gyslelę, jam buvo svarbi lietuviybė. Turėjo fotoaparata, tad didelė dalis iki šiol išlikusių senųjų kaimo nuotraukų – darytos būtent jo. Dirbo „Lietuvos aide“. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Trumpam Vabalninke įkūrė parduotuvę. Gali būti, kad ir Jurgėnuose kurį laiką prekiaavo – namų prieangyje. Vokiečių buvo paimtas

į nelaisvę, kankintas, iki gyvenimo galo ant nosies liko nacių cigaretės paliktas randas. Tačiau darbo stovykloje papuolė su prancūzais į virtuvę ir išmoko konditerijos paslapčių – paskui jo šakočiais žavėjosi visi artimieji. Trylika jo gyvenimo metų sovietmečio pradžioje – nežinomi.

Cirkininko giminaičė Rima Dulevičiūtė.

Gali būti, kad tuo metu mokėsi cirko meno, nes 1961 m. Šiauliuose įkūrė kultūros namų saviveiklinį cirką (tiesa, dirbdamas lavoninėje). Biržuose įkūrė vaikų cirką. „Blogai mokysitės – mausit iš cirko!“ – motyvuodavo. Paskui beveik dvejus metus sovietų kalintas Pravieniškėse. Bet niekas jo nesustabdė – vėl grįžo į gyvenimą. Dresavo žvėris, balandžius, dirbo Kauno zoologijos sode, su pasirodymais važinėjo po visą Lietuvą, Latviją ir ne tik – aplankė apie pusantro šimto vietovių. Vėliau jungėsi prie Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veiklos. Tik pačioje gyvenimo pabaigoje tarsi... nurimo. Stabdžius esant priminė tik liga, tuberkuliozė, o paspaudė tik mirtis. Jonas Kvedaras palaidotas Pajstriečiuose.

„Vis judėjo, nepasiduodavo jokiomis sąlygomis. Aš pats norėčiau būti kuo nors panašiu, stengiuosi būti. Jis kūrė džiaugsmą aplinkiniams, sutiktiems žmonėms. Tokiu žmogumi ir aš norėčiau būti“, – pasakojimą užbaigė vieno pirmųjų cirko kūrėjų Jono Kvedaro giminaičis Faustas Vaičiulis.

Autorės nuotr.